

Rsp 264/03 Rozhodčí nález

Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky
a Agrární komoře České republiky
ve sporu žalující strany EC Group, a.s., IČ: 25 83 94 62,

U Papírny č. 9/614,
170 00 Praha 7,
Česká republika

zastoupené Prof. JUDr. Miroslavem Bělinou, advokátem
Advokátní kanceláře Kříž a Bělina
se sídlem v Praze 1,
Dlouhá č. 13,

proti žalované straně České konsolidační agentuře,
IČ: 70 10 99 66,
Janovského č. 438/2,
170 06 Praha 7,
Česká republika,

zastoupené Mgr. Miroslavem Dubovským, advokátem
Advokátní kanceláře Lovells,
sdružení advokátů,
se sídlem v Praze 1,
Na Příkopě č. 22

o zaplacení 164 535 142,- Kč s příslušenstvím

rozhodli JUDr. Milan Kindl, CSc. jako předseda rozhodčího
senátu a JUDr. Bohuslav Klein a JUDr. Alexandr Mareš, Ph.D.
jako rozhodci po ústním jednání konaném dne 24.10.2003 takto
právem :

1. Strana žalovaná je povinna zaplatit straně žalující
164.535.142,- Kč s 2,5% úrokem p.a. ode dne 15.8. 2003 do
zaplacení a na nákladech řízení 1.500 000 korun, to vše do
tří dnů od doručení tohoto rozhodčího nálezu k rukám strany
žalující.

2. Strana žalovaná je povinna dále zaplatit straně žalující
na nákladech právního zastoupení 204.680 Kč do tří dnů ode
dne doručení tohoto rozhodčího nálezu k rukám zástupce
strany žalující

3. Tento rozhodčí nález je konečný. Podle § 28 odst. 2
zákona č. 216/1994 Sb. nabývá dnem doručení účinků
pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný.

O d ů v o d n ě n í :

1. Žalující strana se domáhala žalobou ze dne 15.srpna 2003, podanou proti straně žalované a doručenou Rozhodčímu soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky (dále bude uváděno již jen "Rozhodčí soud") téhož dne zaplacení částky shora uvedené jako bezdůvodného obohacení, které je povinna strana žalovaná jí vydat. Přímo v žalobě jmenovala rozhodcem JUDr.Bohuslava Kleina (bod XIII. žaloby).

Strana žalovaná sice namítla nedostatek pravomoci Rozhodčího soudu, avšak zvláštním podáním již ze dne 2.9.2003 (doručeným Rozhodčímu soudu 4.9.téhož roku) rozhodcem jmenovala JUDr. Alexandra Mareše, Ph.D. (vycházeje správně z toho, že podle čl. 23 odst. 1 Řádu Rozhodčího soudu, dále bude uváděno již jen "Řád," o pravomoci, resp. příslušnosti Rozhodčího soudu rozhodují sami rozhodci, a že sice do ustavení rozhodčího senátu je oprávněn všechny procesní úkony, pokud nejsou svěřeny tajemníkovi, vykonávat předseda Rozhodčího soudu, avšak právě s výjimkou rozhodování o pravomoci podle § 23 odst. 1 Řádu).

Podle čl. 17 odst. 2 písm.e) citovaného Řádu má žaloba obsahovat jméno a příjmení rozhodce, kterého jmenuje žalobce (což se stalo).

Podle § 20 odst. 3 téhož má obdobnou povinnost strana žalovaná. I ona ji splnila a rozhodce jmenovala zvláštním podáním svrchu citovaným.

Podle § 21 odst. 1 Řádu rozhodci jmenovaní podle § 17 a 20 téhož stranami zvolí z listiny rozhodců předsedu rozhodčího senátu. Rozhodci jmenovaní stranami zvolili z listiny rozhodců JUDr.Milana Kindla, CSc. Všichni tito rozhodci v souladu s ustanovením § 5 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb. a § 3 odst. 1 Řádu písemně přijali funkci rozhodce, čímž byl ustaven rozhodčí senát, oprávněný rozhodnout o námitce nedostatku pravomoci Rozhodčího soudu, a případně (pokud by námitce nedostatku pravomoci nevyhověl) rozhodovat i ve věci samé. Proti osobám rozhodců námitky vzneseny nebyly.

2. Žalující strana odvozovala pravomoc Rozhodčího soudu od písemné rozhodčí doložky obsažené v čl. XVI rámcové smlouvy mezi stranami uzavřené (v něm bylo zejména sjednáno, že "veškeré spory, které vzniknou z této Smlouvy budou rozhodovány rozhodci podle zákona č. 216/1994 Sb."), resp. z

čl. 7 Dodatku č. 1 k ní, sjednaného dne 3.12.2002, a z čl. III smlouvy o postoupení jednotlivých pohledávek, rovněž mezi stranami uzavřené, a to dne 5. listopadu 2002.

Z týchž dokumentů vyvozovala strana žalovaná naopak nedostatek pravomoci Rozhodčího soudu k projednání a rozhodnutí věci (námitka byla vznesena v bodě III. žalobní odpovědi žalované strany z 15.9. tohoto roku, doručeném Rozhodčímu soudu ještě téhož dne). Ačkoli nijak nezpochybnila platné ujednání rozhodčí doložky (viz dále), usuzovala z čl. III odst. 4 rámcové smlouvy mezi stranami uzavřené (zejména z ujednání, že "strany se dohodly, že v případě, kdy z důvodu práv třetí osoby nebude možné některý ze závazků z této Smlouvy splnit, se pokusí s touto třetí osobou dospět k dohodě, která by splnění takového závazku umožnila") na to, že postup podle tohoto ujednání musí sporu vedenému před rozhodci obligatorně předcházet, jinak řečeno, že žaloba podaná, aniž by k požadovaným jednáním došlo, je podána předčasně.

Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi (s výjimkami v zákoně uvedenými), k jejichž projednání a rozhodnutí by byl jinak příslušný soud, rozhodne jeden nebo více rozhodců nebo stálý rozhodčí soud. Podle § 2 odst. 3 písm.b) cit. zákona se rozhodčí smlouva může týkat všech sporů z určitého právního vztahu (potom jde podle zákona o tzv. rozhodčí doložku). Rozhodčí smlouvu však lze sjednat jen ve věcech, o nichž by účastníci mohli uzavřít smír.

Protože předmětem řízení (viz výše) je nárok žalující strany na vydání bezdůvodného obohacení, jde nepochybně o materii, ohledně které obecně dohoda stran (tedy i dohoda ve formě smíru) možná je, nejde přitom samozřejmě ani o exekuci, ani o řízení vyvolané konkursem či vyrovnáním, tedy řízení, v nichž podle zákona rozhodčí smlouva vůbec sjednána být nemůže, takže sjednání rozhodčí smlouvy stranami nic nebránilo. V podobě rozhodčí doložky ji strany skutečně sjednaly.

Mezi stranami však nebylo sporné, že rozhodčí doložka byla platně sjednána. Spor byl toliko v tom, že podle názoru strany žalované bylo nezbytné, aby rozhodčímu řízení předcházel postup předepsaný stranami sjednanou rámcovou smlouvou, podle názoru strany žalující (vysloveném v podání ze dne 30.9.2003, doručeném Rozhodčímu soudu následujícího dne) tomu tak není (žalující strana se snažila jednat) a navíc citované ustanovení rámcové smlouvy má pouze proklamativní charakter (vzhledem ke své, stranou žalující tvrzené, neurčitosti).

Jak bylo již výše zmíněno, rozhodci neshledali neplatnost rozhodčí smlouvy a taková neplatnost ostatně ani nebyla žádnou ze stran tvrzena. Dohoda stran o tom, že namísto soudu jejich majetkový spor projednají a rozhodnou rozhodci, resp. stálý rozhodčí soud, není přitom dohodou o ničem jiném, nežli právě o tom, kdo (totiž rozhodčí soud) bude rozhodovat namísto jinak pravomocného soudu obecného. Nelze namítnout nedostatek pravomoci soudu rozhodovat o vztahu ze smlouvy jen proto, že se strany dohodly na tom, že budou před podáním žaloby s tím či oním, případně spolu, jednat a soud by také neshledal žádný důvod k zastavení řízení jen proto, že strany spolu před podáním žaloby nejednaly (případně nejednaly s někým dalším). Z tohoto hlediska je ovšem situace rozhodčího řízení stejná. Pravomoc rozhodců na základě smlouvy stran buď dána je anebo není, což závisí na tom, zda v konkrétní věci lze rozhodčí smlouvu sjednat a zda byla sjednána platně, ale už na ničem jiném.

V souzené věci není podle názoru rozhodců žádných pochyb o tom, že nejde ani o věc konkursu či vyrovnání, ani o věc exekuční, a stejně tak není pochyb ani o tom, že jde o věc, kdy strany mohou o předmětu sporu uzavřít smír. Rozhodčí smlouva byla sjednána určitě a srozumitelně, a také v zákonem předepsané písemné formě, jinak řečeno, není tedy pochyb o tom, že byla sjednána platně.

O nic jiného přitom při posuzování otázky pravomoci nejde: pokud strana žalovaná tvrdí, že žaloba byla podána předčasně (protože neproběhla dohodnutá jednání), pak předčasnost žaloby může být toliko důvodem jejího případného zamítnutí (typicky tyto případy nastávají např. tehdy, je-li předčasně žalována dosud nesplatná pohledávka), nikoli však zastavení řízení o ní.

Argumentaci žalované strany nelze přijmout ani z dalšího důvodu. Pokud by totiž námitce nedostatku pravomoci odůvodněné předčasností žaloby bylo vyhověno, nebyl by Rozhodčí soud, resp. rozhodci, nadále pravomocní věc rozhodnout a rozhodoval by tedy obecný soud - avšak stále by musel rozhodovat o předčasné či domněle předčasné žalobě, přičemž účinky podání žaloby by samozřejmě zůstaly i v onom soudním řízení zachovány (a je samozřejmé, že žádný soud nemůže zastavit řízení o žalobě na plnění jen proto, že by pohledávka např. ještě nebyla splatná a žaloba by tedy byla předčasná). Předčasnost žaloby, pokud se prokáže, tedy vylučuje, aby žaloba byla úspěšná, neznamená však nedostatek podmínky řízení o ní.

Ostatně analogicky použitelný občanský soudní řád ("o.s.ř.") při řešení otázek zkoumání podmínek řízení spojuje nezbytnost zastavit řízení jedině s žalobou, která

byla předčasně podána přesto, že mělo předcházet jiné řízení. Podle ustanovení § 104 odst. 1 o.s.ř. totiž, má-li předcházet jiné řízení, soud postoupí věc po právní moci usnesení o zastavení řízení příslušnému orgánu. Jednání stran navzájem nebo s jakoukoli třetí osobou však není rozhodně řízením ve smyslu právem upraveného procesu, takové jednání také spolu či s dalšími osobami vedou strany a nikoli jiný nezávislý orgán, nebylo by proto ostatně ani komu věc postupovat, protože žádná ze stran žádným orgánem oprávněným vést proces prostě není.

Zda byla či nebyla žaloba podána předčasně je tedy určující pouze pro závěr, zda je či není možné jí vyhovět: nemá to však vliv na to, kdo je pravomocný o ní rozhodovat. Rozhodcům proto nezbylo, nežli námitku nedostatku pravomoci vznesenou v podání žalované strany ze dne 15.9.2003 zamítnout, což se stalo usnesením přijatým a vyhlášeným při ústním jednání dne 24.října téhož roku.

Z důvodů shora uvedených (rozhodčí smlouva byla sjednána ve věci, kde není její sjednání zákonem vyloučeno a i z jiných důvodů byla sjednána platně) se považují rozhodci za pravomocné věc rozhodnout (cit. již ustanovení § 23 odst.1 Řádu). Jiné námitky týkající se pravomoci Rozhodčího soudu nebyly stranami v tomto řízení vzneseny.

3. Strana žalující požadovala po žalované vydání bezdůvodného obohacení. Žalobu opírala o to, že žalovaná strana jí postoupila pohledávku, kterou však ve skutečnosti sama neměla.

Stručně řečeno, žalovaná strana taková tvrzení popírala. Citovaným již podáním ze dne 15.9.2003, v němž namítala i nedostatek pravomoci rozhodců, resp. Rozhodčího soudu, požadovala současně vydání nálezu zamítajícího žalobu v celém rozsahu a toto stanovisko zastávala i v podáních dalších, včetně svých přednesů u ústního jednání.

Podle § 451 odst. 1 občanského zákoníku v platném znění kdo se na účet jiného bezdůvodně obohátí, musí obohacení vydat. Podle druhého odstavce citovaného ustanovení přitom bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný mimo jiné plněním z neplatného právního úkonu (dále též plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů).

Z citovaného ustanovení je tedy zřejmé, že v souzené věci může jít jediné (a podle žalující strany také jde) o prospěch získaný z neplatného právního úkonu.

Podle ustanovení § 524 odst. 1 téhož (občanského) zákoníku věřitel může svou pohledávku i bez souhlasu dlužníka postoupit písemnou smlouvou jinému. Protože žalující strana se domáhala vydání bezdůvodného obohacení (konkrétně prospěchu získaného z neplatného právního úkonu), bylo by možno její žalobě vyhovět jedině tehdy, pokud by v případě konkrétní pohledávky žalovaná strana nebyla věřitelem (protože pohledávku může převést právě jen věřitel) anebo pokud by tu pohledávky vůbec nebylo (pak by totiž žalovaná strana nejenže nebyla věřitelem, ale nebylo by tu vůbec co převádět).

Je nicméně zřejmé, že převody pohledávek se uskutečnily na základě jednak rámcové smlouvy, a jednak na základě zvláštní smlouvy o postoupení každé jednotlivé pohledávky ze dne 5. listopadu 2002. Je potom otázkou, kterou smlouvou vlastně měly být pohledávky převedeny (jednu pohledávku lze mezi týmiž osobami v témž postavení převést prostě jen jednou). Pokud by byly převedeny již rámcovou smlouvou, pak by ovšem smlouvou ze dne 5. listopadu 2002 nebylo co převádět (pohledávka by již byla převedena) a přivodilo by to její neplatnost, pokud by pohledávka byla převedena až smlouvou ze dne 5.11.2002, naskýtá se samozřejmě otázka, jaký je tedy vlastně význam a smysl smlouvy rámcové, a hlavně, jaké, a zda vůbec, potom tato smlouva vyvolává právní následky. Vzhledem k tomu, že konkrétní smlouva o postoupení pohledávky ze dne 5. listopadu 2002 se od rámcové smlouvy výrazně liší (příčemž ovšem používá termínů rámcové smlouvy), jakož i vzhledem k tomu, že k rámcové smlouvě byl sjednán dodatek dokonce ještě po uzavření postupní smlouvy z 5.11.2002, považují rozhodci vyjasnění vztahu těchto smluv za zásadní pro posouzení a rozhodnutí věci.

Rámcovou smlouvou, uzavřenou mezi stranami dne 26.9.2002, kdy ji podepsala strana žalovaná (žalující již 20.9.2002) strany sjednaly, že Postupitel (jímž byla strana žalovaná) se "zavazuje postoupit při Realizaci předmět smlouvy...Postupníkovi" (jímž byla strana žalující), přičemž Realizací se rozumělo (podle čl. I odst. 10 cit. smlouvy) splnění závazků uvedených v čl. VI odst. 3 a 4 téže smlouvy. V těchto smluvních ustanoveních (čl. VI odst. 3) bylo mimo jiné ujednáno, že v určený den a na určeném místě Postupitel a Postupník opatří datem a podpisem dva originály každé jednotlivé Postupní smlouvy, kterou se (podle výkladového pravidla dohodnutého v čl. I odst.8 citované rámcové smlouvy) rozumí "smlouva o postoupení Pohledávky, uzavřená podle čl. V této smlouvy (...)." Právě citovaný čl. V rámcové smlouvy je pro posouzení vztahu smluv rozhodující. Podle jeho odstavce prvního se totiž smluvní strany "zavazují převést předmět smlouvy uzavřením Postupních smluv (...)." Je tedy nepochybné, že i stranám bylo zřejmé, že

rámcová smlouva není smlouvou o postoupení pohledávek (protože se teprve zavazují převést předmět smlouvy Postupní smlouvou, jejíž vzor navíc učinily přílohou č. 2 rámcové smlouvy).

K postoupení pohledávek, které se staly předmětem sporu, tedy rozhodně nedošlo rámcovou smlouvou, ale až konkrétní postupní smlouvou ze dne 5. listopadu 2002. Potom je ovšem stejně zásadní vyjasnit charakter rámcové smlouvy a dodatku k ní, protože právě rámcová smlouva upravuje řadu otázek v postupní smlouvě neřešených (například režim Vracení Pohledávek Postupiteli v čl. VIII, otázky součinnosti, smluvních pokut a podobně). Nabízí se přitom výklad, že rámcová smlouva je vlastně svou podstatou smlouvou o smlouvě budoucí ve smyslu ustanovení § 50a) občanského zákoníku v platném znění, jejíž právní účinnost by byla vyčerpána právě uzavřením konkrétní postupní smlouvy a jejíž smluvní ustanovení by tedy byla pro současné vztahy stran již právně bezvýznamná. Tak tomu nepochybně je v části, ve které se strany zavázaly za určitých podmínek uzavřít postupní smlouvy. Současně však strany v rámcové smlouvě sjednaly i výklad pojmů, používaných v jednotlivých postupních smlouvách, sjednaly i režim případného vracení pohledávek a ostatně smlouvu následně v prosinci 2002, tedy již po uzavření postupních smluv v listopadu téhož roku, dodatkem měnily, z čehož plyne mimo jiné i to, že se jí cítily vázány i nadále. Jde proto podle názoru rozhodců o nepojmenovanou smlouvu ve smyslu § 50 citovaného zákoníku, která skutečně upravuje vztahy postupitele a postupníka v tom směru, že jim poskytuje interpretační pravidla i pravidla vzájemného chování tam, kde je neupravuje konkrétní postupní smlouva. Rámcová smlouva tedy platí především pro výklad úkonů stran a některé další otázky postupní smlouvou neupravené jako subsidiární smluvní dokument, kterého je třeba použít, pokud postupní smlouva nestanoví jinak, případně pokud nestanoví vůbec nic (smlouva ovšem obsahuje prvky smlouvy o budoucí smlouvě a jde tedy o smlouvu kombinovanou). Takovému pojetí ostatně odpovídá i ujednání v čl. IV odst. 4 jednotlivých postupních smluv.

Je proto nezbytné se zabývat otázkou, zda žaloba, resp. její úspěšnost, není vyloučena dohodnutým režimem vad pohledávek (vymezených v příloze 5 rámcové smlouvy), resp. Známých vad pohledávek (vymezených přímo v rámcové smlouvě samotné), což ostatně strana žalovaná při své obraně proti žalobě namítala. Jde zejména o to, že Vadou Pohledávky se podle přílohy č. 5 k rámcové smlouvě (bod 1 písm.d) rozumí zřejmě i její neexistence ("...nepředstavuje -li Pohledávka ...platný...závazek dlužníka...").

Platí -li však, že bezdůvodným obohacením je plnění

z neplatného právního důvodu, pak ujednání, podle kterého lze platně plnit na základě neplatného právního úkonu, tedy vlastně ujednání o tom, že v takovém případě o bezdůvodné obohacení nejde, je beze sporu s ustanovením § 451 občanského zákoníku v rozporu. Ustanovení definující bezdůvodné obohacení přitom dozajista není dispozitivní a nemůže být tedy dohodou stran nijak měněno či vylučováno. Úkon, který svým obsahem nebo účelem zákonu odporuje, je ovšem neplatný podle ustanovení § 39 citovaného zákoníku.

Platí proto stále, že žalobě lze vyhovět jediné tehdy, pokud by v případě konkrétní pohledávky žalovaná strana vůbec nebyla věřitelem (protože pohledávku může převést právě jen věřitel) anebo pokud by tu pohledávky vůbec nebylo (pak by totiž žalovaná strana nejenže nebyla věřitelem, ale nebylo by tu vůbec co převádět), platí však současně, že pokud tyto skutečnosti budou zjištěny, lze žalobě vyhovět navzdory ujednání obsaženému v příloze 5 k rámcové smlouvě, případně k jejímu ujednání o známých vadách. K tomu rozhodci považují za potřebné doplnit, že již dlouhé roky zastává nebývale konstantní soudní judikatura názor, že pokud je smlouva neplatná, není vůbec rozhodné, zda účastníci o důvodu její neplatnosti věděli nebo ne (srov.k tomu podrobně např. již rozhodnutí publikované pod č. 33/1975 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

4. Rozhodci bylo zjištěno, a mezi stranami ostatně nebylo nijak sporné, že strana žalovaná vyhlásila (dne 9.7.2002) obchodní veřejnou soutěž na výběr zájemce o uzavření rámcové smlouvy o postoupení 938 pohledávek, ani to, že jako vítězný zájemce pak tuto smlouvu uzavřela právě strana žalující.

V souladu s postupem upraveným rámcovou smlouvou byly potom uzavřeny jednotlivé smlouvy o postoupení každé pohledávky, mezi nimi také dvě smlouvy o postoupení pohledávek žalované strany za společností J.RING, a.s. v likvidaci. Pohledávky za společností J.RING, a.s. v likvidaci vznikly (což bylo v řízení doloženo a opět navíc ani mezi stranami nebylo nijak sporné) tím, že INVESTIČNÍ A POŠTOVNÍ BANKA, a.s. (dále bude uváděno již jen "IPB, a.s.") převzala směnečné ručejství na směnkách (provedenými důkazy bylo zjištěno a mezi stranami nebylo sporné, že jich bylo celkem 48) vyznačením ručejského prohlášení na nich. IPB, a.s. potom uzavřela smlouvu o prodeji podniku s Československou obchodní bankou, a.s., jež jako směnečný rukojmí směnky zaplatila. Z protokolu o kontrole smenek ze dne 1. listopadu 2002 bylo zjištěno, že žalovaná strana nevyznačila na smenkách rubopisy (protokol výslovně uvádí i 48 smenek výstavce J.RING, a.s.), a tato skutečnost byla doložena i samotnými předloženými smenkami.

Mezi stranami tato skutečnost nebyla sporná, sporný byl však její právní výklad.

Zatímco strana žalující opakovaně tvrdila, že bez indosamentu nedošlo k převodu práv ze směnky, strana žalovaná vycházela z toho, že byly uzavřeny dvě smlouvy o postoupení pohledávek, že podle jejího názoru lze práva ze směnky přeplyvající ze smlouvy, konkrétně ze smlouvy o převzetí směnečného rukojemství (takže není na místě hovořit o indosaci směnky, srov. zejména str. 17 odpovědi žalované strany na žalobu ze dne 15.9.2003 a ústní přednesy při ústním jednání, zachycené v zápise o něm).

Podle ustanovení čl. I § 30 odst. 1 zákona č. 191/1950 Sb., zákona směnečného a šekového, v platném znění, může být zaplacení směnky pro celý směnečný peníz nebo pro jeho část zaručeno směnečným rukojemstvím. Zaplatí-li směnečný rukojmí směnku, nabývá podle ustanovení § 32 odst. 3 právě citovaného zákona práv ze směnky proti tomu, za koho se zaručil, a proti všem, kdož jsou této osobě směnečně zavázáni. Směnečný rukojmí, který zaplatil směnku, má podle § 50 odst. 1 citovaného zákona právo na to, aby mu byla vydána. Podle § 14 odst. 1 cit. zákona se všechna práva ze směnky převádějí indosamentem, podle § 11 odst. 1 téhož lze takto převést každou směnku (nepojal-li výstavce do směnky slova "nikoli na řad" nebo jinou doložku stejného významu).

Podstatné pro posouzení věci tedy je, že ten, kdo závazek dlužníka zaplatil, nabývá podle zákona práv ze směnky (nikoli tedy práv jiných), což plyne mimo jiné i z toho, že má právo na vydání směnky.

Zatímco judikatura je ve věcech směnečných chudá, odborná literatura věnovala otázkám i v tomto řízení sporným naopak značnou pozornost.

Považuje přitom směnečné rukojemství za "směnečný zajišťovací institut v nejužším smyslu" (Kovařík, Z.: *Renesance směnky IX., Právní praxe v podnikání* č. 7 -8/1993, str. 29). Směnečné rukojemství sice podle citovaného autora připomíná ručení, avšak přesto má tolik odlišných znaků, že jde o institut zcela specifický.

"Směnečné rukojemství vzniká vždy výlučně prohlášením vyznačeným přímo na směnečné listině a nikdy jinak" (srov. Kovařík, Z.: *Úskalí směnečného rukojemství*, *Bulletin advokacie* č. 11 -12/2002, str. 55). "Nemůže být totiž směnečného rukojemství mimo směnku" (srov. tamtéž, str. 61), a pokud nadto byla uzavřena i smlouva jako důvod směnečného rukojemství, podpisem rukojmího na směnce je taková smlouva beze

zbytku konzumována (tamtéž, str. 61), tedy vlastně pozbývá dalších právních účinků.

Jestliže oprávněná osoba využije závazku rukojmího a předloží mu směnku k zaplacení, a avalista skutečně směnku podle svého závazku proplatí, stane se takový rukojmí sám směnečně oprávněnou osobou ve smyslu § 32 odst. 3 zákona č. 191/1950 Sb. (srov. cit. dílo Kovařík, Z. : Renesance směnky IX, str. 31). Nesporné však podle Z.Kovaříka (Renesance směnky X., Právní praxe v podnikání č. 9/1993, str. 17) je to, že právo na vyplacení směnečné sumy má vždy pouze "řádný majitel směnky."

Povinností směnečního věřitele je předložit směnku k placení (Pohl, T. v Průvodci advokáta základy směnečního práva, Bulletin advokacie č: 6 - 7/1995, str.35). Odborná literatura konstatuje též, že základní formou převodu práv ze směnky je převod rubopisem (indosamentem).

Postup práv ze směnky jinak (tedy pouhou občanskoprávní cessí) je možný pouze formou rektasměnky (tamtéž, str. 31, 34, shodně Kovařík, Z. : Renesance směnky VII, Právní praxe v podnikání č. 5/1993, str. 8 a násl., týž: Renesance směnky VIII, Právní praxe v podnikání č. 6/1993, str.22, kde uvádí, že cesse podle občanského zákoníku je možná jen za podmínky, že směnka obsahuje doložku vylučující převody rubopisem). Základní podmínkou převodu směnečných práv formou cesse tedy je doložka obsahující vyloučení převodu práv ze směnky rubopisem.

Podle citované práce Kovaříkovy (Právní praxe v podnikání č. 5/1993, str. 9) dokonce platí, že rubopis je "výlučným prostředkem smluvního převodu směnečných práv." Výjimkou jsou pouze rektasměnky (tj. směnky, které obsahují tzv. rekta doložku "nikoli na řad" nebo doložku obdobného významu, srov. § 11 odst. 2 cit. zákona, str. 8 cit. díla, shodně Kopáč, L. : Směnky a směnečné právo, Prospektrum, Praha 1992, str. 35, nebo třeba Chalupa, R. : Směnka na jméno a směnka na doručitele, Právní rozhledy č. 10/1996, str. 443).

R.Chalupa (in Zákon směnečný a šekový, komentář, ASPI, Praha 1996) rovněž konstatuje, že "směnku vyplativší směnečný rukojmí nabývá práv ze směnky," ba dokonce, že "směnečný rukojmí zaplacením směnečního dluhu nabývá originárně všechna práva ze směnky...zaplacením směnky se směnečný rukojmí dostává do pozice směnečního věřitele." Ovšem "požadovat placení lze jen se směnečnou nebo šekovou listinou" (Kovařík, Z.: Směnka a šek v souvislosti s konkursem a vyrovnáním, Právní rozhledy č. 7/1997, str. 346).

Podmínkou výkonu práv z dokonalých listinných papírů (tzv. skriptur) je tedy vždy řádná a oprávněná detence skriptury (Kovařík, Z. : Specifičnost směnečného rozkazního řízení, In Ve službách práva, C.H.Beck, Praha 2003, str. 145), neboli jinak řečeno, směnečný rukojmí, který zaplatil směnku, má "i oprávnění požadovat zaplacení směnky na dlužníkovi, za kterého se zaručil" (Kopáč, L. : cit. dílo, str. 62) a patří proto mezi ty, kterým směnka musí být vydána (tamtéž, str. 82).

Zaplatí-li směnečný rukojmí směnku, nabývá podle ustanovení § 32 odst. 3 právě citovaného zákona práv ze směnky proti tomu, za koho se zaručil, a proti všem, kdož jsou této osobě směnečně zavázáni, literatura však poukazuje na to (s ohledem na ustanovení § 49 citovaného zákona), že toto ustanovení "nedopadá na indosanty, na něž byla směnka indosována po době, kdy byl majitelem směnky postihový věřitel, který zaplatil směnku, blíže srov. Kopáč, L., cit. dílo, opět str.82. Aval (rukojmí), který zaplatil směnku, se tedy "přímo ze zákona stává originárně věřitelem ze avaláta a jeho předchůdců ze směnky (nikoli jeho nástupců ani jeho eventuálních dalších směnečných rukojmí)," srov. Kotásek, J. : Směnečné rukojemství, Právní rozhledy č. 4/2000, str. 143.

Aval (rukojmí), který zaplatil směnku, se tak stává oprávněným majitelem směnky s nároky vymezenými v čl. I § 49 cit. zákona (Kovařík, Z. : Úskalí směnečného rukojemství, I.část, Bulletin advokacie č. 11 - 12/2002, str. 56). V druhé části tohoto díla (Bulletin advokacie č. 1/2003, str. 57) upozorňuje tento přední expert na směnečné právo a soudce Vrchního soudu v Praze specializovaný na tuto agendu, že zaplatí-li rukojmí vše, co majitel směnky požaduje, má právo na vydání směnečné listiny, což je nezbytné k tomu, "aby rukojmí získal legitimaci pro výkon svých regresních nároků ze směnky" (tamtéž, str. 57). V citované práci se nadto poukazuje na nezbytnost rozlišit, zda rukojmí platí za směnečníka nebo výstavce vlastní směnky nebo zda platí za sebe jako rukojmí - v prvním případě (tj. platí-li za směnečníka nebo výstavce vlastní směnky) totiž avalistovi provedením platby "žádná práva ze směnky samozřejmě nevzniknou."

Nelze přehlédnout ani zákonný zákaz žaloby ze smlouvy v § 334 obchodního zákoníku, podle kterého věřitel je oprávněn požadovat splnění peněžitého dluhu ze smlouvy jen tehdy, pokud nemůže dosáhnout splnění ze směnky (srov. též Kovařík, Z. : Specifičnost směnečného rozkazního řízení, In Ve službách práva, C.H.Beck, Praha 2003, str. 150).

Konečně je pro rozhodnutí v tomto sporu zásadní, zda by

se mohl avalista, který směnku zcela vyplatil, uspokojit tím, že by svá práva převedl na jiného. I tento praktický problém již byl odbornou literaturou řešen. "Základním východiskem nutně jest (Kovařík, Z.: Úskalí směnečného rukojemství - dokončení, Bulletin advokacie č. 1/2003, str. 63), že právo rukojemního na výkon dalšího postihu je založeno na tom, že jest účasten vztahu ze směnečné listiny. Tedy toto právo je v první řadě založeno na listině. Bez té nebylo by konečně ani důvodu, aby rukojemní sám plnil. Dalším důvodem je placení podle této listiny a tím přechod věřitelství, které je stále spojeno nerozlučně s listinou, na plátce, to jest v tomto případě na rukojemního. Proto převod práva rukojemního na výkon dalšího postihu mohl se udít opět jen jako dispozice se směnečnou listinou (!)." Z toho nutně plyne závěr, že pokud avalista směnečnou listinu neobdrží, nemůže se uspokojit (tamtéž, str. 62), naopak "obdrží-li směnku, nelze nijak dospět k závěru, že by s touto listinou disponovat nemohl," přičemž "rubopisy vyznačené po splatnosti jsou z hlediska legitimačního rovnocenné indosaci provedené před splatností...rubopis avalisty bude vyznačen z povahy věci vyznačen po splatnosti směnky, takže s ním již není spojena garance zaplacení směnky ve smyslu § 15 odst. 1 ..." (tamtéž, str. 63 - 64).

Rozhodci se tedy ztotožnili s jednoznačnými závěry odborné literatury, zcela jednotné v tom, že k převodu práv ze směnky je třeba rubopisu (indosamentu).

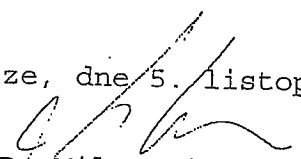
Protože strany v souzené věci postupovaly odlišně, k platnému převodu práv ze směnek mezi nimi nedošlo. To však současně znamená, že žaloba byla podána důvodně. Nebyla-li totiž na žalující stranu platně převedena práva, za jejichž převod straně žalované zaplatila, vzniklo žalované straně skutečně bezdůvodné obohacení, jež je podle výše citovaných ustanovení povinna vydat. Žalobě bylo proto v celém rozsahu vyhověno.

Vzhledem k tomuto právnímu názoru již nebylo třeba se zabývat otázkami souvisejícími s konkursem dlužníka (společnosti J.RING, a.s.).

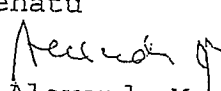
5. Rozhodování o nákladech řízení se podle ustanovení § 41 Řádu řídí Pravidly o nákladech rozhodčího řízení, jež jsou přílohou Řádu. Podle § 5a odst. 1 těchto pravidel jde poplatek za rozhodčí řízení (v tomto případě podle § 3 odst. 1 týchž Pravidel zvýšený o 50%) zpravidla k tíži té strany, která ve sporu podlehla. Tou je v tomto případě strana žalovaná.

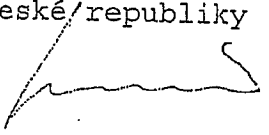
Podle § 7 citovaných Pravidel v rozhodčím nálezu může být straně přiznána náhrada výloh podle úspěchu ve sporu. Proto rozhodci uložili žalované straně zaplacení nákladů právního zastoupení žalující strany, vypočtených podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. Podle § 3 odst. 1 bodu 7 citované vyhlášky jde o 181.500,- Kč a 0,015% z částky převyšující deset milionů korun.

V Praze, dne 5. listopadu 2003


JUDr. Milan Kindl, CSc.,
předseda rozhodčího senátu


JUDr. Bohuslav Klein,
rozhodce


JUDr. Alexandr Mareš, Ph.D.,
rozhodce


Ing. Ondřej Novák, CSc.
místopředseda
Rozhodčího soudu
při Hospodářské komoře
České republiky
a Agrární komoře
České republiky


JUDr. Marie Moravcová,
tajemnice
Rozhodčího soudu
při Hospodářské komoře
České republiky
a Agrární komoře
České republiky

